

СТАНОВИЩЕ

от

Нонка Богомилова, д-р на философските науки,

професор в ИИОЗ - БАН

за дисертационния труд на

доц. д-р Димка Иванова Гичева- Гочева

на тема

„Към понятията *справедливо и справедливост* в практическата философия на Аристотел“,

депозирани за присъждане на научната и образователна степен „доктор на науките“ в професионално направление 2.3 Философия (Етика - История на етиката) към Философския факултет на СУ „Св.Климент Охридски“

I. Кратко описание на образователния и професионалния профил на авторката на дисертационния труд

Образованието и професионалните постижения на доц. д-р Димка Гичева-Гочева са тясно свързани с различни аспекти в изследователското поле на античната философия. Тя завършва специалност „Философия“ в СУ „Св. Кл.Охридски“ през 1987 г., а през 1997 г. вече е доктор с дисертация по история на философията “Телеологизмът във философията на Аристотел”. В периода 1990 – 2004 тя последователно заема академичните длъжности „асистент“, „старши асистент“, „главен асистент“ и „доцент“ (понастоящем) при Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, водейки множество лекционни курсове и развивайки активна публикационна (монографии, статии, студии у нас и в чужбина) и преводаческа дейност в същото научно поле. С него са свързани и академичните проекти, които разработва, няколкото специализации в чужбина, както и членството ѝ в престижни професионални организации.

Наукометричните показатели на авторката на дисертационния труд покриват и сериозно надхвърлят минималните национални изисквания за „д-р на науките“, отразени в Правилника за приложението на ЗРАСРБ.

II. Структура и основни постижения в дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 338 стр. и се състои от три глави, заключение и библиография, наброяваща 445 заглавия на български, руски, немски, френски, английски, старогръцки и латински. В дисертацията са включени също превод и коментар на книга Еpsilon от „Никомахова етика“ на Аристотел (242-292 с.).

Изследването има мултидисциплинен характер: в центъра на вниманието му стоят Аристотеловите интерпретации на добродетелите, и по-специално на справедливостта, но не като статично зададен, а като динамично формиран мисловен резултат на идейни

натрупвания в историографията, във философията на историята, в драматургията, в етическата мисъл, във философията на античността. На тази „археология” (с.182), „ретроспекция” (с.8) на Аристотеловата концепция по въпроса са посветени Първа (с.16-104) и Втора глава (с.105-180) на дисертационния труд, а Трета глава (с.181 – 312) центрира оригиналните му схващания за тези две важни понятия, пресичащи границите на етиката, политологията, антропологията, историографията.

Сред основните постижения на това сложно и амбициозно изследователско начинание бих открила следните:

1. Сполучливия избор на темата: солидна и предизвикателна в теоретично отношение и същевременно със статус „гореща” - в съвременната философия на политиката, в политологичните дебати, в социалната критика, дори в популистката реторика.

2. Избрания „ретроспективен” подход към анализа на двете понятия у Аристотел: този подход дава възможност за многопластово разглеждане на историята на идеите и понятията отвъд монодисциплинната „пещера”, тоест в сложна констелация от теоретични подходи и върху канавата на различни мисловни „жанрове” и стилове.

3. Солидната ерудиция на авторката в различни измерения на античната мисъл и на нейната рецепция в съвременните теоретични концепции - философия, историография, политическа теория, антропология, етика, драматургия: изследването показва познаване на трудовете не само на Аристотел, Херодот, Тукидид, Платон и др., но и на редица техни по-късни и съвременни интерпретатори, познавачи или критици (включително и български) - Хегел, Киркегор, Ницше, Фройд, Гадамер, Хайдегер, Колингууд, Йегер, Волф, Козелек, Буркхард, Лосев, Ролс, Рикьор, Вяч. Иванов и др.

4. Умението на авторката внимателно да „разчита” и „дестилира” изследваните категории през мисловния и езиковия лабиринт на различни автори, дисциплини и понякога противоположни гледни точки: историческите разкази на Херодот; речите, предадени от Тукидид; фабулата и идеята на „Антигона” у Софокъл (добродетелта като разисквана в теорията, и като изживяна и изстрадана – в литературата и живота) (с.100); диалозите у Платон; концептуалните анализи на Аристотел.

5. Добре осмисления и обоснован концептуален и ценностен акцент върху „двугласната тема” (с.108), върху разбирането у Аристотел на справедливостта и справедливото като лично и като общностно достояние: този концептуален и ценностен акцент в труда не е случаен – той дава възможност на авторката през теоретичната „оптика” на античната мисъл да припомни и утвърди високия морален и социален статус на такива добродетели и ценности като разумност, достойнство, свобода, равенство пред закона, граждански права, разделение на властите и др.

6. Грижливата разработка и обосноваване на тезата, че етиката у Аристотел е „философско-теоретичен фундамент на политическата мисъл” (с.167) и разглеждането на двете изследвани понятия у Аристотел в контекста на неговата антропология като

фундамент на етиката (с. 211): акцентът върху тази недостатъчно изследвана проблематика дава възможност на авторката да обърне важно за съвременността внимание върху етическите и антропологическите аспекти на справедливото и справедливостта, разглеждани често в съвременните политологични теории предимно в институционален и процедуралистки контекст.

7. Вещия анализ на антропологическите схващания на Аристотел – за живота, за душата и тялото, за нуса като носител на божественото у човека: този теоретичен подстъп към изследваните категории показва справедливостта като лична добродетел, като предразположеност, която следва да се развива и превръща в постъпки чрез възпитание, да се актуализира чрез всеки избор – това е важен концептуален пункт в изследването, настояващ, че целта на философията, или поне на тази нейна част, каквато е практическата философия на Аристотел е не само постигането на знание, но също така и насочване на човека към добродетелен, тоест към щастлив живот.

8. Специфичен колорит на изследването придават и литературно-философските „отклонения/разклонения”, които отдават дължимото не само на съдържанието, но и на формата (жанровите особености, стила, „философската драматургия”) на текстовете, в рамките на които се раждат и формират изследваните категории: сякаш в синхрон с тази езиково-стилова динамика в обекта на изследване, самият дисертационен труд се оказва структуриран от специфична „фабула” – започнал с трудното дестилиране на справедливото и справедливостта в многословния исторически и във вълнуващия драматургичен разказ, той финализира във формулираните с „философски размах” (с.132) „чисти” категории на Аристотеловата „практическа философия”.

III. Коментари и бележки

Макар че (по данни на авторката) части от дисертационния труд са публикувани в 12 студии и статии и са представени като доклади на 16 национални и международни конференции, при евентуално цялостно публикуване на труда, добре би било да се има предвид и необходимостта от доизясняването на някои въпроси:

1. Трудът ще спечели, ако бъде по-ясно определен теоретичният статус на приложния метод за „ретроспекция”/”археология” на възгледите на Аристотел за справедливостта и справедливото: достоверна реконструкция на действителна дебатираща приемственост/континуитет в античната мисъл по въпроса ли е, или е конструкция от „идеален тип” от страна на самата авторка?(като се имат предвид някои подобия, но и съществените различия между възгледите по изследвания въпрос на Аристотел и описаните им идейни „протоформи”).

2. Добре би било по-детайлно да се разгледа и въпроса дали тези различия са само вътрешно-„логосни”, или имат и своя специфичен културно-исторически и екзистенциално-психологически фон/контекст, както и по какъв начин влияе той в случая върху менливия облик на „логоса”.

3. В един машабен труд, посветен на определени идеи и понятия у Аристотел (както е формулирано заглавието му, макар и започващо с думата „към“) би било по-убедително именно тези идеи да са мощната центростремителна сила на анализа, а другите гледни точки, макар и ретроспективно съотносими, да бъдат по-пестеливо представени, включително като обем (те заемат близо две трети текста) в тяхната концептуална „аура“.

4. В тази посока биха работили плодотворно и някои стилови подобрения на труда: елиминиране на доста детайлните на места описателно-разказвателни фрагменти (с.111-120, с.193-207 и др.), цитати (с.54-56), на отклоняващи се от определящия контекст подпараграфи (с.139-145), тематични повторения и др. – тези подобрения биха укрепили и монолитната конструкция на труда, която на места изглежда подвъпросна.

Заключение: Авторефератът и справката за научните приноси на труда отразяват добре неговите основни идеи и постижения. Тези идеи и добри творчески постижения ми дават основание с убеденост да гласувам за присъждането на доц. д-р Димка Иванова Гичева-Гочева на образователната и научна степен „д-р на философските науки“.

С уважение:

(Нонка Богомилова)

29.09.2019г.